

НАТАЛІЯ ПУСЕПЛІНА
(Полтава)

КОНСТРУЮВАННЯ ПЕРЕДОВОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ДО МУЗЕЙНО- ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розглянуто конструювання передового педагогічного досвіду як метод дослідження у процесі реалізації організаційно-функціональної моделі підготовки вчителя засобами музейно-педагогічної діяльності.

Ключові слова: досвід, підготовка вчителя, музейно-педагогічна діяльність, засоби, компетенція, модель.

Проблема визначення сутності, критеріїв ефективності, етапів виділення, опису, узагальнення й упровадження передового педагогічного досвіду залишається одним із актуальних питань сучасних науково-педагогічних досліджень.

Метою статті обрано аналіз проблеми конструювання передового педагогічного досвіду у процесі практичної реалізації розробленої організаційно-функціональної моделі підготовки майбутнього вчителя до виховної роботи засобами музейно-педагогічної діяльності. Об'єктом роботи є процес підготовки майбутніх учителів до виховної роботи засобами музейно-педагогічної діяльності. Предмет — конструювання передового педагогічного досвіду.

В історії вітчизняної психолого-педагогічної науки цій проблемі присвячено праці Ю. Бабанського, Т. Беседи, А. Бойко, В. Бондаря, І. Жерносека, В. Журавльова, В. Краєвського, М. Красовицького, В. Маслова, Т. Новікової, М. Скаткіна та інших.

Ю. Бабанський уважає, що передовий педагогічний досвід відтворює актуальні соціальні вимоги сучасного суспільства; пов'язаний із підвищеною активністю діяльності вчителів у порівнянні з її типовим рівнем; забезпечує стійке, найбільш ефективне розв'язання навчально-виховних завдань порівняно з масовою практикою; забезпечує більш якісне їх вирішення; характеризується найбільш раціональним, оптимальним з точки зору затрат, зусиль і засобів розв'язанням навчально-виховних завдань; спирається на основні педагогічні принципи навчання і виховання; містить елементи новизни у змісті, формах або методах вирішення навчально-виховних завдань [1, с. 522-523].

М. Скаткін до передового педагогічного досвіду відносить тільки ту практику, яка характеризується показниками відповідності тенденціям суспільного розвитку, стійкими позитивними результатами педагогічної діяльності, оптимальною витратою зусиль і засобів учителів і учнів та містить елементи творчого пошуку, новизни, оригінальності [7, с. 7-10].

І. Жерносек розглядає передовий педагогічний досвід як навчально-виховну чи організаційно-педагогічну діяльність, у процесі якої стабільні позитивні результати у розв'язанні актуальних педагогічних проблем забезпечуються використанням оригінальних форм, методів, прийомів, засобів навчання та виховання або інтеграції вже

відомих форм, методів, прийомів, засобів [3, с. 111]. Він стверджує, що цілеспрямоване та всебічно підготовлене впровадження результатів наукових досліджень і передового досвіду становить єдність процесів прогнозування, моделювання (створення) і трансформації у шкільну практику [4, с. 9].

Н. Чепурна дотримується думки, що передовий педагогічний досвід — це «оптимальна діяльність педагога, яка є результатом творчого пошуку, несе в собі елементи нового, спрямована на розв'язання актуальних завдань навчання і виховання та забезпечує стійку ефективність навчально-виховного процесу» [8, с. 9]. На думку Т. Руснак, комплексне вивчення й оцінювання передового педагогічного досвіду передбачає з'ясування його відповідності таким критеріям: актуальність, новизна, результативність, стабільність і перспективність [6, с. 4].

Одне із найгрунтовніших досліджень сутності та критеріїв оцінювання педагогічного досвіду здійснено вітчизняним науковцем А. Бойко. На її думку, критеріями відбору й оцінювання наукових ідей і досягнень передового досвіду є: актуальність, готовність до впровадження, наступність із раніше досягнутим досвідом, практична ефективність, реальна перспективність і цілісність [2, с. 216-226]. Учена доводить, що «цілеспрямоване конструювання передового педагогічного досвіду дозволяє об'єднати функції експериментальної та дослідної роботи. У процесі створення передового досвіду дослідник, по-перше, отримує нові для науки дані й має можливість уперше перевірити їх на практиці (у цьому сутність експериментальної роботи), а по-друге, впровадити вже досягнуте наукою, методично інтерпретовані висновки й узагальнення, що передбачає дослідна робота» [там само, с. 67]. При цьому головним завданням дослідника є «створення досвіду, в результаті якого будуть забезпечені нові, більш високі ефективність та якість діяльності при раціональних затратах праці...» [там само, с. 69].

А. Бойко стверджує, що цілеспрямоване конструювання передового педагогічного досвіду може бути методом дослідження тільки у випадку, по-перше, якщо в основі закладена нова теоретично обґрунтована ідея або ряд нових, здобутих наукою даних, спеціально відібраних для його створення; по-друге, якщо при перетворенні дійсності не тільки підтверджується життєвість наукової ідеї, але й створюються нові педагогічні явища, що становлять кращий зразок педагогічної діяльності; по-третє, якщо робота з цілеспрямованого створення передового досвіду характеризується глибоким якісним і кількісним аналізом, на основі якого робляться наукові висновки й теоретичні узагальнення; по-четверте, якщо дослідник особисто є і створювачем нової наукової ідеї, і організатором її втілення у педагогічну практику, і одним із головних виконавців роботи по-новому; по-п'яте, якщо передовий досвід цілеспрямовано створюється в найкращому педагогічному колективі, що забезпечує перевірку наукової ідеї, її збагачення живою творчістю вчителів та оперативність освоєння нового. Таким чином, цілеспрямовано сконструйований передовий досвід як комплексний метод дослідження є сполучною ланкою між наукою і передовою практикою, скорочує до мінімуму шлях від ідеї до її втілення, забезпечує єдність педагогічної теорії і шкільної практики [там само, с. 74].

У відповідності до потреби апробації й аналізу результативності розробленої організаційно-функціональної моделі підготовки майбутнього вчителя до виховної роботи засобами музейно-педагогічної діяльності [5, с. 147-152] у Полтавському державному педагогічному університеті імені В.Г. Короленка розпочато експериментальне конструювання передового педагогічного досвіду з підготовки майбутнього вчителя до виховної роботи засобами музейно-педагогічної діяльності. Серед основних завдань практичної реалізації теоретичної моделі визначено, по-перше, створення

кімнати-музею Григорія Ващенко, яке передбачало обґрунтування наукової концепції, розробку тематичної структури експозиції, добір та комплектування експозиційних стендів, художнє проектування музейного простору, планування та методичну розробку екскурсійної роботи; по-друге, теоретичне обґрунтування, добір змістового наповнення і створення навчально-методичного забезпечення спеціального курсу «Музейно-педагогічна діяльність як засіб виховання»; по-третє, розробку методичних рекомендацій щодо інтеграції музейно-педагогічної діяльності до змісту педагогічних дисциплін фахової підготовки вчителя, зокрема, «Інтегрованого курсу теорії та історії педагогіки», «Методики виховної та соціально-педагогічної діяльності вчителя», «Персоналій в історії української педагогіки» та пропедевтичної (III курс) і активних (IV-VI курси) педагогічних практик; по-четверте, організацію роботи творчої групи студентів із актуальних питань музейно-педагогічної діяльності.

Актуальність створення кімнати-музею Г. Ващенко у педагогічному університеті пояснюється тим, що цей «талановитий педагог і палкий патріот України ... охопив і розкрив майже всі найважливіші питання теорії виховання і дидактики з позицій християнської ідеології Любові, Правди, Краси, Милосердя, Совісті на широкому політичному та соціально-економічному тлі» й у 1917-1933 та 1940-1943 роках працював у Полтавському вчительському інституті.

Ознайомлення студентів із педагогічною спадщиною Г. Ващенко не тільки безпосередньо на заняттях із педагогіки чи під час вивчення курсу «Персоналії в історії української педагогіки», а й у цілеспрямовано створеному музейно-педагогічному середовищі забезпечуватиме майбутніх учителів міцними знаннями з теорії виховання та дидактики, цілісним уявленням про історико-педагогічний процес розвитку вітчизняної системи освіти, сприятиме їх вихованню на національно-культурних традиціях, формуванню громадянина і професіонала. Крім цього, музей надає широкі можливості для науково-дослідницької діяльності, зокрема, під час фондової, експозиційної, екскурсійної, виставкової роботи.

Отже, кімната-музей видатного педагога Г. Ващенко є спеціально організованим музейно-педагогічним середовищем, метою якого є творча інтеграційна діяльність усіх суб'єктів педагогічного процесу вищого навчального закладу, спрямована на підготовку вчителя до професійної діяльності на рівні сучасних вимог.

Теоретичне обґрунтування, добір змістового наповнення і створення навчально-методичного забезпечення спеціального курсу «Музейно-педагогічна діяльність як засіб виховання», котрий виступає однією з організаційно-педагогічних умов реалізації моделі підготовки майбутніх учителів до виховної роботи засобами музейно-педагогічної діяльності, здійснювалося у відповідності до визначених мети та завдань цього процесу.

Метою курсу є підготовка майбутніх учителів до виховної роботи засобами музейно-педагогічної діяльності, забезпечення формування музейно-педагогічної компетенції у закладах педагогічної освіти III-IV рівнів акредитації. Музейно-педагогічну компетенцію визначаємо як сукупність професійних знань, умінь і навичок, які забезпечують ефективне використання музейного потенціалу у виховуючій взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу.

Провідними завданнями курсу визначено: аналіз і узагальнення історико-соціальних аспектів розвитку музейно-педагогічної діяльності в теорії і практиці вітчизняної та зарубіжної педагогіки; розробку основних шляхів практичної реалізації потенційних можливостей музеїв та їх комплексів у виховному процесі; визначення основного змісту, методів і форм музейно-педагогічної діяльності у практиці виховної роботи загальноосвітнього навчального закладу.

Загальний обсяг спеціальної дисципліни «Музейно-педагогічна діяльність як засіб виховання» становить 36 год. Система оцінювання й контролю знань, умінь і навичок із курсу узгоджена з вимогами ECTS і здійснюється за 100-бальною шкалою.

Програма курсу містить обґрунтування актуальності його запровадження до педагогічного процесу підготовки вчителя у вищому педагогічному закладі, навчальний план і короткий огляд основних питань лекційних і практичних занять, а також список рекомендованої літератури.

Наступним етапом конструювання передового педагогічного досвіду у процесі підготовки майбутнього вчителя до виховної роботи засобами музейно-педагогічної діяльності стала розробка методичних рекомендацій щодо інтеграції музейно-педагогічної діяльності до змісту педагогічних дисциплін фахової підготовки вчителя, зокрема, «Інтегрованого курсу теорії та історії педагогіки», «Методики виховної та соціально-педагогічної діяльності вчителя», «Персоналій в історії української педагогіки» та пропедевтичної (III курс) і активних (IV-VI курси) педагогічних практик.

У методичному посібникові «Музейно-педагогічна діяльність у системі викладання дисциплін психолого-педагогічного циклу («Інтегрований курс теорії та історії педагогіки», «Методика виховної та соціально-педагогічної діяльності вчителя», «Персоналій в історії української педагогіки»)» проаналізовано потенційні можливості використання університетського музейного комплексу та музеїв регіону, а також інших музейно-педагогічних засобів з метою вдосконалення викладання педагогічних дисциплін; розкрито основні методи, форми та засоби музейно-педагогічної діяльності; подано загальну характеристику навчальних курсів: мету вивчення, структуру, роль у системі фахової підготовки вчителя тощо; конкретизовано використання певних музейно-педагогічних засобів під час викладання окремих тем; наведено орієнтовні теоретичні та прикладні аспекти, котрі можуть бути доцільно розкриті в музейному середовищі або за допомогою музейно-педагогічних засобів у процесі аудиторної чи самостійної роботи студентів. Методичні рекомендації доповнено переліком літератури до кожного з предметів.

Інтеграції музейно-педагогічної діяльності під час проходження студентами пропедевтичної (III курс) і активних (IV-VI курси) педагогічних практик присвячено методичні рекомендації «Зміст та завдання музейно-педагогічної діяльності майбутніх учителів під час педагогічної практики». Вони вміщують пояснювальну записку, в якій розкрито функції та етапи підготовки майбутнього вчителя до виховної роботи засобами музейно-педагогічної діяльності; визначено мету, завдання, критерії оцінювання навчальних досягнень до кожного з видів виробничої практики. У додатках розміщено зразки на допомогу майбутнім учителям: виховний захід та урок у музейному середовищі, покажчик наукової літератури з проблем музейно-педагогічної діяльності, оглядова екскурсія до кімнати-музею Г.Г. Ващенко у Полтавському державному педагогічному університеті імені В.Г. Короленка.

Організація роботи творчої групи із актуальних питань музейно-педагогічної діяльності покликана виявити найбільш здібних і зацікавлених студентів, розвинути їх творчі педагогічні методичні і науково-дослідницькі вміння, сприяти вихованню, професійному становленню і самотворенню особистості сучасного вчителя.

Для організаційно-педагогічного і наукового забезпечення функціонування творчої групи розроблено концептуальні засади її діяльності: визначено мету, завдання, тематичний і календарний план. У відповідності до мети основними завданнями роботи творчої групи є: 1) ознайомлення майбутніх учителів із концептуальними,

теоретичними і методичними основами музейно-педагогічної діяльності, спрямування до науково-дослідницької діяльності; 2) формування методичних умінь і навичок студентів щодо здійснення навчально-виховного процесу з використанням потенціалу музейно-педагогічної діяльності; 3) активна участь у діяльності музейно-педагогічного комплексу університету, підготовка і проведення екскурсій, виховних заходів, творчих зустрічей, експозиційна та фондова робота; 4) педагогічно доцільна організація змістовного дозвілля та міжособистісного спілкування майбутніх учителів на основі співробітництва і співтворчості.

Календарно-тематичним планом роботи творчої групи передбачено обговорення актуальних питань музейно-педагогічної діяльності, підготовку навчально-наукових публікацій і виступів на конференціях, методичну розробку й проведення екскурсій, різноманітних заходів у музейному середовищі, участь у виставковій і фондовій діяльності, в роботі педагогічної ради музейного комплексу університету, відвідування музеїв тощо.

Основними доцільними формами організації роботи творчої групи з проблем музейно-педагогічної діяльності вважаємо лекції, індивідуальні та групові консультації, екскурсії, презентації, виставки. Зважаючи на завдання, зміст і особливості роботи творчої групи, намагаємося добирати методи взаємодії, які сприяють створенню невимушеної, творчої і неформальної атмосфери, яка дозволяє найбільш повно розкрити потенціал майбутнього вчителя: бесіда, пояснення, демонстрація, ілюстрація тощо.

Таким чином, конструювання передового педагогічного досвіду підготовки майбутнього вчителя до виховної роботи засобами музейно-педагогічної діяльності у Полтавському державному педагогічному університеті імені В.Г. Короленка дало можливість виділити основні його напрями у відповідності до потреби підвищення якості такої підготовки і реалізації запропонованої теоретичної організаційно-функціональної моделі у практиці вищої педагогічної школи. Серед них: цілеспрямоване створення спеціально організованого музейного середовища (на прикладі кімнати-музею Г. Ващенка); наукове обґрунтування, визначення і добір змісту й викладання спеціального навчального курсу з проблем музейно-педагогічної діяльності («Музейно-педагогічна діяльність як засіб виховання»); розробка методичних рекомендацій щодо інтеграції музейно-педагогічної діяльності до предметів педагогічного циклу та виробничої педагогічної практики («Музейно-педагогічна діяльність у системі викладання дисциплін психолого-педагогічного циклу («Інтегрований курс теорії та історії педагогіки», «Методика виховної та соціально-педагогічної діяльності вчителя», «Персоналії в історії національної педагогіки»)), «Зміст та завдання музейно-педагогічної діяльності майбутніх учителів під час педагогічної практики»); організація та методичне забезпечення роботи творчої студентської групи з проблем музейно-педагогічної діяльності у загальноосвітньому навчально-виховному закладі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабанский Ю.К. Проблемы повышения эффективности педагогических исследований / Ю.К. Бабанский // Избр. пед. труды. – М. : Педагогика, 1989. – С. 436-546.
2. Бойко А.Н. Теория и методика формирования воспитывающих отношений в общеобразовательной школе / А.Н. Бойко. – К. : Выщ. шк., 1991. – 266 с.
3. Жерносек І.П. Передовий педагогічний досвід: проблеми й пропозиції / І.П. Жерносек // Педагогіка і психологія. – 1994. – № 1. – С. 111-112.

4. Жерносек І.П. Проблеми положень прогностичної і моделюючої функції у моделюванні передового педагогічного досвіду / І.П. Жерносек // Директор школи. – 2005. – № 35 (371). – С. 9-11.

5. Пусепліна Н.М. Організаційно-функціональна модель підготовки майбутнього вчителя до виховної роботи засобами музейно-педагогічної діяльності / Н.М. Пусепліна // Зб. наук. праць Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. – Полтава, 2008. – Вип. 6 (64). – Серія «Педагогічні науки». – С. 149-154.

6. Руснак Т. Методика вивчення та узагальнення педагогічного досвіду / Т. Руснак // Сільська школа. – 2004. – №30 (102). – С. 3-12.

7. Скаткин М.Н. Методология и методика педагогических исследований: в помощь начинающему исследователю / М.Н. Скаткин. – М. : Педагогика, 1986. – 152 с.

8. Чепурна Н. Впровадження у практику досягнень науки та передового педагогічного досвіду / Н. Чепурна // Школа. – 2007. – №1 (13). – С. 6-12.

Наталья Пусеплина.

КОНСТРУИРОВАНИЕ ПЕРЕДОВОГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОПЫТА В ПРОЦЕССЕ ПОДГОТОВКИ УЧИТЕЛЯ К МУЗЕЙНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Рассмотрено конструирование передового педагогического опыта как метод исследования в процессе реализации организационно-функциональной модели подготовки учителя средствами музейно-педагогической деятельности.

Ключевые слова: *опыт, подготовка учителя, музейно-педагогическая деятельность, средства, компетенция, модель.*

Natalia Puseplina.

CONSTRUCTING OF FRONT-RANK PEDAGOGICAL EXPERIENCE IN THE PROCESS OF TEACHER TRAINING TO MUSEUM-PEDAGOGICAL ACTIVITY

The problem of constructing of front-rank pedagogical experience in the process of practical realisation of the developed organisationally functional model of teacher training by facilities of museum-pedagogical activity is examined.

Keywords: *experience, teacher training, museum-pedagogical activity, competence, model.*

Одержано 15.04.2009 р., рекомендовано до друку 25.05.2009 р.